

Herrala Fanni, 2585507

Kyläkoulujen lakkauttaminen – päätösten perusteet ja niiden seuraukset

Kandidaatintutkielma
KASVATUSTIETEIDEN TIEDEKUNTA
Luokanopettajan koulutus
2021

Oulun yliopisto

Kasvatustieteiden tiedekunta

Kyläkoulujen lakkauttaminen – päätösten perusteet ja niiden seuraukset (Fanni Herrala)

Kandidaatintutkielma, 31 sivua

Huhtikuu 2021

Kouluverkon harventamisen seurauksena pitkään paikkaansa Suomen yleisimpänä koulumuotona pitänyt kyläkoulu on muuttunut lähes harvinaisuudeksi. Vallitseva koulurakentamisen malli, monitoimitalo, on korvannut monet lakkautetut kyläkoulut, jonka seuraukset näkyvät kyläyhteisöissä monin eri tavoin. Tilanne on herättänyt julkista keskustelua ja kritiikkiä, sillä monessa yhteisössä kokemus on, että kyläkouluja lakkautetaan suhteettoman paljon tarpeeseen nähden.

Kandidaatintutkielmassani tarkastelen, *millä perustein kyläkouluja lakkautetaan ja millaisia seurauksia kyläkoulujen lakkautuksilla tiedetään olevan aikaisempien tutkimusten perusteella.* Tutkimusmenetelmänä olen käyttänyt narratiivista kuvailevaa kirjallisuuskatsausta läpikäyden suomalaisia ja kansainvälisiä tutkimuksia kyläkouluista, joiden pohjalta olen etsinyt vastauksia tutkimuskysymyksiini.

Tutkimustulosten perusteella kyläkouluja lakkautetaan yleisimmin taloudellisten syiden ja oppilasmäärän laskun vuoksi. Lisäksi kuntien velkaantuminen ja uudistukset kunta- ja palvelurakenteissa, pienkoululisän lakkauttaminen, koulujen rakennusideologian muuttuminen yksittäisistä kouluista monitoimirakennuksiin, sosiaali- ja terveyspalvelu-uudistus, maakuntauudistus, uusi opetussuunnitelma, sekä vanhojen koulurakennusten huonokuntoisuus ovat keskeisiä vaikuttimia lakkautuspäätöksissä. Tutkimustulosten perusteella yleisimpiä kyläkoulujen lakkautuksista ilmeneviä seurauksia olivat poismuuton lisääntyminen ja tulomuuton vähentyminen, palvelurakenteiden muutos ja kylien hiljentymisen. Koulun rooli kylässä on usein ollut toimia toiminnan keskuksena, mutta lakkautuksen myötä tapahtuva roolin muutos vaikutti monesti siihen, että yhteisöllisyys kylässä väheni ja lasten sosiaaliset suhteet laajenivat kylien ulkopuolelle.

Avainsanat: kyläkoulu, kirjallisuuskatsaus

Sisällysluettelo

1	Johdanto	4
2	Tutkimuksen toteutus	6
2.1	Tutkimuskysymykset	6
2.2	Tutkimuksen toteutus	7
3	Kyläkoulut Suomessa	9
3.1	Historiallinen näkökulma kyläkouluihin	9
3.2	Kyläkoulujen nykytilanne Suomessa	10
3.3	Kyläkoulujen lakkauttaminen – hallinnollinen prosessi	12
4	Tulokset.....	16
4.1	Kyläkoulujen lakkauttamisperusteet	16
4.1.1	Yhteiskunnalliset muutokset 1990- ja 2000-luvulla.....	16
4.1.2	Säästötarpeet ja oppilasmäärän lasku	17
4.1.3	Valtionosuusjärjestelmän ja asuinalueen vaikutus	19
4.2	Kyläkoulujen lakkautusten seuraukset	19
4.2.1	Seuraukset yhteisöllisyyden, sosiaalisuuden ja kylän aktiivisuuden näkökulmasta 20	
4.2.2	Kyläkoulujen lakkautusten aiheuttamat taloudelliset seuraukset.....	21
4.2.3	Kyläkoulujen lakkautusten seuraukset aluekehityksen näkökulmasta.....	22
4.2.4	Kyläkoulujen lakkautusten seuraukset koulun henkilökunnan ja oppimistulosten näkökulmasta.....	23
5	Yhteenveto ja pohdinta.....	24
	Lähdeluettelo	28

1 Johdanto

Tässä kandidaatintutkielmassa perehdyn siihen, mitä kyläkoulujen lakkautuksista ja ilmiön seurauksista tiedetään tällä hetkellä. Viime vuosikymmeninä kyläkoulujen lakkauttaminen on ilmiönä nostanut päätään Suomessa. Tilastot puhuvat aiheen ajankohtaisuuden puolesta; vuosien 1991–2009 välisenä aikana kyläkouluista on lakkautettu 65 %. Lakkauttamispäätökset koskivat usein juuri näitä pieniä kyläkouluja, mutta mukaan mahtui myös taajamissa sijaitsevia pienikokoisia kouluja. (Autti & Hyry-Beihammer, 2009) Tilastokeskuksen (2020) tekemän selvityksen mukaan peruskoulujen määrä laski edelleen lähes viidelläkymmenellä vuosien 2018–2019 välillä. Koulujen lakkauttaminen jatkuu siis tasaista tahtia. Kouluverkon jatkuvaa supistumista enteilee myös kiihtyvä muuttoliikenne kasvukeskuksiin. Tilastokeskuksen (2019) selvityksen mukaan vuonna 2019 Uudenmaan maakunta teki muuttovoittoa muualta Suomesta 8114 henkilöä. Tämä on suurin määrä muuttovoittoa vuoden 1999 jälkeen. Muista maakunnista samana vuonna Etelä-Savo, Pohjanmaa, Kymenlaakso ja Satakunta kokivat muuttotappiota jokainen yli 1000 henkilöä.

Henkilökohtainen intressini tutkia aihetta valitsemastani, yhteiskunnallisesta näkökulmasta juontaa siitä, että Suomen aluekehitys ja koulujen tulevaisuus kiinnostavat minua. Kasvatustieteiden opinnoissa koulua instituutiona tarkastellaan lähinnä sisältä päin. Työssäni halusin tarkastella koululaitosta hieman toisesta näkökulmasta: ulkoa käsin. Halusin aiheen, joka olisi yhteiskunnallisesta näkökulmasta katsottuna ajankohtainen. Koululaitos on kiistämättä laitos, joka aikojen saatossa on kokenut, ja tulee yhä edelleen kokemaan muutoksia. Kyläkoulut, jotka ennen ovat edustaneet koulumuotona enemmistöä, ovat kokeneet viime vuosikymmenten aikana suurta katoa ja alkavat muistuttaa pikemminkin harvinaisuutta, kuin vallitsevaa rakennusideologiaa. Uusi kehityssuunta koululaitoksissa näyttäisi suuntautuvan kyläkouluista monitoimikouluihin ja suurikokoisiin koululaitoksiin (Lanas, 2021).

Julkista keskustelua aiheesta on käyty ja taustoitankin tutkimusaiheeni valintaa nostamalla sitä esiin eri lähteistä. Ylen (2019) haastattelema Itä-Suomen aluehallintoviraston opetustoimen ylitarkastaja Kari Lehtola osoittaa artikkelissa huolensa kyläkoulujen lakkauttamista kohtaan. Hänen mukaansa kouluverkoston harventumisen vauhti on tarpeeseen nähden moninkertainen. Lehtola nostaa esille myös sen, ettei kyläkoulujen lakkautusten seurauksia ole juurikaan tutkittu. (Rinta-Jouppi, 2019) Esimerkkinä aiheen ympärillä käytävistä keskusteluista voidaan mainita myös paikallislehti Kalevan mielipidepalstalla käyty aktiivinen keskustelu aiheesta;

Kasvatustieteiden maisteri Sanna Petäjämäen (2020) mielipidekirjoitus tiivistää osuvasti nykyisen koulurakenteissa suosittavan ideologian. Petäjämäen mukaan monitoimitilat ovat nykyisessä koulurakentamisessa painotettu malli, jota perustellaan ”nykyaikaisuudella” ja sillä, että opetussuunnitelmaa on mahdollista toteuttaa toimivammin. Petäjämäen mukaan monitoimitilojen toimivuudesta saatu tutkimusnäyttö on kuitenkin vähäistä ja tutkimukset puoltavat pikemminkin yhdysluokkaopetusta, joka on perinteinen kyläkouluissa toteutettu opetustapa. (Petäjämäen, 2020)

Helsingin Sanomat julkaisi vuonna 2018 artikkelin, jossa kuvaaja ja toimittaja seurasivat kolmen lapsen koulumatkaa. Koulumatkaa lapsilla saattoi pisimmillään olla jopa 96 kilometriä suuntaansa, jolloin koulumatkoihin kului päivittäin reilut kolme tuntia. Pitkät, yli 50 km koulumatkat ovat kyläkoulujen lakkauttamisten ja kouluverkon harventumisen seurauksena arkipäivää jo reilusti yli sadalle peruskoululaiselle. (Härkönen;Laitinen;& Kosola, 2018) KT Antti Saari nostaa artikkelissa ”*Koulun puolustus*” (2020) esille koulun rakenteisiin kohdistuvan kritiikin. Kritiikkiä kohdistetaan usein juuri niihin perusrakenteisiin, jotka tekevät koulusta koulun. Monet tahot ilmaisevat koulun olevan jälkeenyäännyt yhteiskunnan muusta kehityksestä, eikä koulu ole ajan hermolla rakenteissaan. Saari nostaa esiin myös koulurakentamisen, joka nykymuodossaan painottaa innovatiivista, läpinäkyvää arkkitehtuuria ja muunneltavissa olevia opiskelu ympäristöjä, jotka perinteisen koululuokan sijaan muistuttavat Saaren mukaan avokonttoreita. (Saari, 2020)

Kandidaatintutkielmani koostuu viidestä pääluvusta, joista osa on jaettu myös alalukuihin. Tutkielmani toisessa luvussa käsittelen tutkimukseni toteutusta ja tutkimukseni tehtävää. Osiossa esittelen myös tutkimuskysymykseni, joita tutkielmassani on kaksi kappaletta. Lisäksi kuvaan tutkielmassa käyttämäni menetelmän ja perustelen valintani. Käyn myös läpi, millaisia lähteitä päädyin tutkielmassani käyttämään ja millä perustein. Tutkielman kolmas luku taustoittaa aihetta perehtymällä Suomen kyläkouluihin. Esittelen alaluvuissa kyläkouluja historiallisesta näkökulmasta, sekä kyläkoulujen nykytilannetta. Lisäksi avaatan hallinnollista lakkauttamisprosessia, joka koulun lakkauttamista edeltää. Neljännessä luvussa esittelen tutkimukseni tuloksia, jonka jälkeen viimeisessä luvussa teen yhteenvedon tutkielman keskeisimmistä sisällöistä ja pohdin tutkielman luotettavuutta.

2 Tutkimuksen toteutus

Tavoitteena kandidaatintutkielmassani on tuoda esiin aiheesta aiemmin tehtyjen tutkimusten avulla, millaisia seurauksia kyläkoulujen lakkauttamisilla on ja millaisin perustein lakkauttamispäätöksiä on tehty. Toivon, että tutkielmani lisää tietoisuutta ja antaa vastauksia aiheen ympärillä käytävään keskusteluun. Tutkimukseni toteutuksessa pyrin noudattamaan Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2012) laatimia hyvän tieteellisen käytännön ohjeita. Näiden ohjeiden mukaisesti toteutan tutkimukseni noudattaen tarkkuutta tutkimusta tehdessäni, sekä tutkimuksen eri vaiheissa. Lisäksi noudatan muita tiedeyhteisön toimintatapoja, kuten rehellisyyttä, huolellisuutta, sekä eettisesti kestäviä tiedonhankintamenetelmiä. Tutkimukseni aineisto perustuu pitkälti muiden tutkijoiden toteuttamiin tutkimuksiin, joiden tekemän työn tulen ottamaan huomioon ohjeiden mukaisesti. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2012) Luotettavuutta tutkimuksessa painottavat myös Tuomi ja Sarajärvi (2009), jotka toteavat, että tieteellisen tiedon on oltava aina objektiivisesti tuotettua ja luotettavaa. Tämän vuoksi tutkimusta toteuttaessa on kiinnitettävä huomiota siihen, että tutkittavien lähteiden läpikäymiseen on varattu tarpeeksi aikaa ja, että tutkimus on toteutettu mahdollisimman läpinäkyvällä tavalla. (Tuomi & Sarajärvi, 2012)

2.1 Tutkimuskysymykset

Kandidaatintutkielmani perustuu kahdelle tutkimuskysymykselle:

Millä perustein kyläkouluja lakkautetaan?

Millaisia seurauksia kyläkoulujen lakkautuksilla tiedetään olevan aikaisempien tutkimusten perusteella?

Tutkimukseni tarkoitus on kartoittaa kyläkouluista tehtyjen tutkimusten perusteella, mitä kyläkoulujen lakkautuksista ja ilmiön seurauksista tiedetään tällä hetkellä. Kyläkouluja koskevat lakkautukset ovat pitkäaikainen ilmiö, joka on ajoittain hyvinkin ajankohtainen aihe. Yleinen tavoitteeni on kartoittaa kyläkouluista tehtyjä tutkimuksia, joissa nimenomaan käsitellään lakkautusasioita ja niiden seurauksia ja tämän myötä saada käsitys siitä, mitä aiheesta tiedetään aiempien tutkimusten perusteella. Pyrin tuottamaan aiheesta helppolukuisen ja kattavan yleiskuvan, jossa hyödynnän jo olemassa olevia tutkimuksia sekä aihetta tukevaa kirjallisuutta.

2.2 Tutkimuksen toteutus

Tutkimusta toteuttaessani oli ymmärrettävä tieteellisen tiedon perusluonne. Kuten Metsämuuronen (2005) toteaa, tieto on itseään korjaavaa ja tieto saa vahvistusta ja tarkennusta uusista tutkimuksista. Tutkielmassani pyrin ymmärtämään aiheesta aiemmin tehtyjä tutkimuksia, sekä tekemään tutkimuksista yhteenvetoja rakentamalla vanhan tiedon perustalle uutta tutkimusta, ikään kuin täydentämällä jo ennestään tiedossa olevia asioita. Tutkimusongelman löytäminen ja tutkimuskysymyksen päättäminen vaativatkin syventymistä aiheeseen. Aiemmat tutkimukset antavat suuntaa ja ymmärrystä siitä, mitä on jo tutkittu ja millainen tutkimuskysymys voisi olla relevantti. (Metsämuuronen, 2005) Salmisen (2011) mukaan kirjallisuuskatsaus on tutkimustekniikka, jossa aiemmin tehdyistä tutkimuksista kerätään tutkimustietoa. Käytännössä tutkimuksista tehdään siis uutta tutkimusta. (Salminen, 2011)

Tutkimusmetodeista kandidaatintutkielmaani toteutusmenetelmäksi valikoitui narratiivinen kuvaileva kirjallisuuskatsaus, johon päädyin sen joustavuuden vuoksi. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus on yleisin tapa toteuttaa kirjallisuuskatsaus. Tämän menetelmän valintaa puoltaa mahdollisuus kuvailla tutkittavaa ilmiötä hyvinkin laaja-alaisesti, sekä toteuttaa tutkimus ikään kuin yleiskatsauksena aiheeseen. Narratiivinen kirjallisuuskatsaus on metodiltaan kevyin ja sopii tutkimukselleni, sillä sen avulla aiheesta on mahdollista antaa selkeä ja kattava kuva. Tutkimukseni on siis narratiivinen yleiskatsaus aiheesta aiemmin tehtyihin tutkimuksiin. Analyysin muoto narratiivisessa kirjallisuuskatsauksessa on synteesi, joka tarkoittaa, että analyysin yhteenveto on johdonmukaisesti ja tiiviisti tehty. (Salminen, 2011)

Kirjallisuuskatsauksessa informaatiota etsitään useista eri lähteistä, jotta aineistosta voitaisiin saada mahdollisimman laaja. Tärkeää on löytää tietolähteistä ne asiat, jotka ovat oman tutkimuksen kannalta olennaisimpia. (Scribblr, 2016) Tutkimukseni lähteinä olen käyttänyt kouluja, koulutusta, maaseutua ja kyläkouluja koskevaa kirjallisuutta, uutisia aiheen ympäriltä, sekä tärkeimpänä aineistona tutkimuksia, jotka käsittelevät kyläkouluja ja niiden lakkautuksia. Lähteitä olen etsinyt niin e-aineistoina, kuin painettuina lähteinä. Tutkimuksessani käytin lähteiden hankinnassa apunani erilaisia tietokantoja. Kotimaisia artikkeleita etsin artikkeliviititetietokanta Arton avulla, jossa tarkennetun haun hakusanoina käytin ”kyläkoulu”, ”AND”, ”lakkautus”. Englanninkielisinä hakusanoina toimivat pääasiassa ”rural school”, ”AND” ja ”closure”. Käytin apunani myös Google Scholar -hakukonetta, jossa käytin yleisimmin hakusanoja ”kyläkoulu lakkautus”. Ajallisesti rajasin hakutuloksia aikavälille

1990–2021, jotta löytäisin itselleni relevanteimmat lähteet. E-aineistojen lisäksi hain painettuja lähteitä Oulun yliopiston Pegasus -kirjastosta, sekä Seinäjoen ammattikorkeakoulun korkeakoulukirjastosta.

3 Kyläkoulut Suomessa

Suomen vallitseva koulurakentamisen malli on pitkään ollut pieni kyläkoulu, joka on määritelty usein alle 50 oppilaan kouluksi. Usein opettajia kouluissa on ollut kahdesta kolmeen. Sijaintina tällaisella koululla on ollut usein syrjäisempi paikka, kuten haja-asutusalue tai maaseutu, mutta kyläkouluja on Suomessa ollut myös taajamissa. (Korpinen, 2010) Myös Puronkurun (1997) määritelmän mukaan kyläkoulu -nimitystä käytetään yleisimmin sellaisesta koulusta, joka sijaitsee kylässä, jolla taas tarkoitetaan aktiivista, rajatulle alueelle sijoitettavaa asuinyhteisöä (Puronkuru, 1997). Kyläkoulu toimii usein pienellä paikkakunnalla ja on ympäristönsä kanssa läheisesti yhteydessä. Kyläkoulu elää ympäristönsä kanssa symbioosissa, sillä molemmat hyötyvät, jos toinen osapuoli kehittyy. (Korpinen, 2010) Suomen yleisin koulumuoto on vuoteen 2014 saakka ollut kyläkoulu (Autti & Hyry-Beihammer, 2009). Kyläkoulun yleisyyttä Suomessa on selittänyt maamme harva asutus, joka on puoltanut kyläkoulua koulumuotona. Korpinen (2010) muotoilee asian kirjassaan hyvin: ”Suomi on pienten koulujen maa” (Korpinen, 2010)

3.1 Historiallinen näkökulma kyläkouluihin

Jotta voimme ymmärtää pääilmiötämme, on aihetta pohjustettava avaamalla kyläkoulujen historiaa. Kunnallisen koululaitoksen kehittyminen käynnistyi jo vuonna 1865, jolloin Venäjän keisari Aleksanteri II antoi ja vahvisti kunnallisasetuksen. Tässä kunnallisasetuksessa annettiin perusteet kunnan koululaitokselle. Samalla erotettiin toisistaan maallinen ja kirkollinen hallinto. 1800-luvun puolivälissä kuntien ja koulujen uudistamista tehtiin Suomessa samanaikaisesti ja keskeinen voimaan astunut asetus vuonna 1866 oli kansakouluasetus. Kansakouluasetuksella säänneltiin niin opettajankoulutuslaitoksen, kuin kansakoululaitoksen järjestämisestä. Kansakouluasetuksen myötä perustettiin kansakoulu, joka oli neliluokkainen ja opetus järjestettiin sukupuolittuneesti, eli tytöille ja pojille erikseen. (Viljanen, 1998)

Kansakouluja ei aluksi perustettu nopealla aikataululla, sillä monissa kylissä koulun rakentamista vastustettiin. Käänteentekeväenä uudistuksena toimi vuonna 1898 annettu piirijakoasetus. Piirijakoasetus velvoitti kunnat jakamaan alueensa koulupiireihin, jotta lasten koulumatka säilyisi alle viiden kilometrin pituisena (haja-asutusalueita lukuun ottamatta). Piirijakoasetuksen myötä kouluja alettiin perustaa yhä aktiivisemmin, joka selittää myös, miksi Suomessa kyläkouluja on ollut hyvin paljon. (Viljanen, 1998) Piirijakoasetus määritteli hyvin pitkälti lapsen koulupaikan aina vuoteen 1999 asti, jolloin voimaan astui perusopetuslaki.

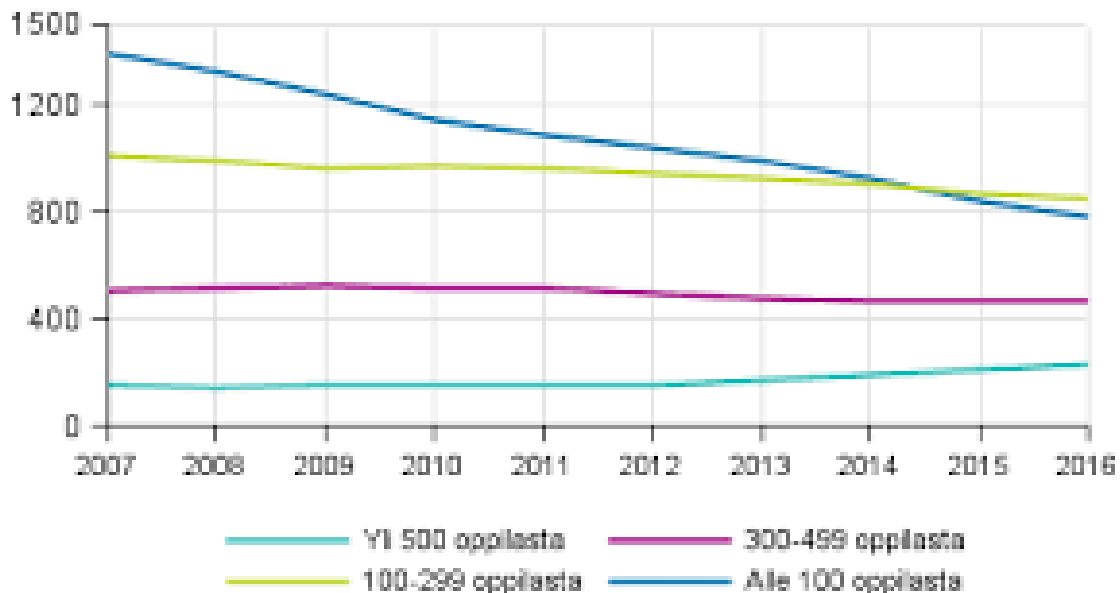
Tämän mukaan kunnan tuli osoittaa lapselle lähikoulu, mutta lapsi sai käydä koulua halutessaan myös muualla. (Liiten, 2012) Vuoden 1999 perusopetuslain voimaan astumista edelsi kuitenkin esimerkiksi oppivelvollisuuslain säätäminen, joka astui voimaan vuonna 1921. Tämän lain myötä koulunkäynti tuli pakolliseksi ja kunnassa tuli olla riittävästi peruskouluja, joka luonnollisesti vaikutti edelleen kouluverkon muotoutumiseen ja kyläkoulujen perustamiseen. (Viljanen, 1998)

Lainsäädäntö ei ole ainoa kyläkoulujen määrään historiassa vaikuttanut asia. Maaseuduilla elinkeinorakenne koki radikaaleja muutoksia 1960-luvulla, jonka myötä syntyi muuttoliike ensin Suomen sisällä etelään päin ja kun töitä ei Suomessa ollut tarjolla, muuttoliike suuntautui pääasiassa valtion rajojen yli Ruotsiin. Yhteensä maasta muuttajia muuttoliikkeen aikana oli noin 600 000 henkeä, aikavälillä 1945–1980. Tämä osaltaan notkautti koulujen määrää, sillä maaseuduilla asukasluku laski radikaalisti. (Korpinen, 2010) 1990-luvulla Suomessa vallitsi lama-aika, jonka myötä menoja leikattiin myös opetusministeriön rahoituksesta. Tästä seurasi kouluverkon harventuminen ja koulujen lakkautusaalto, joka oli kuntien vastareaktio menoleikkauksille. Peruskoulu-uudistus astui voimaan vuonna 1993 antaen kunnille mahdollisuuden päättää itsenäisesti koulupiirirajoistaan. (Autti & Hyry-Beihammer, 2009) Kyläkoulujen historiaan on jäänyt myös vuosi 2006, jolloin valtio lakkautti pienkoulutuen, jolla pieniä kouluja oli aiemmin avustettu. Tämän myötä kyläkoulut kohtasivat uuden lakkautusaallon. (Kallio-Kurssi, 2020)

3.2 Kyläkoulujen nykytilanne Suomessa

Kyläkoulujen tämänhetkinen tilanne on huolestuttava, sillä koulujen määrällinen kehitys on laskusuuntainen. Vuonna 1991 kyläkoulujen määrä Suomessa oli 2093 kappaletta, kun taas vuonna 2009 luku oli enää 738 kappaletta (Autti & Hyry-Beihammer, Kyläkouluverkko tuhoutumassa - koulujen lakkauttaminen jatkuu kiivaana, 2009). Monet asiantuntijat ovat kommentoineet kyläkoulujen nykytilannetta mediassa. Erityisesti huomiota on saanut koululakkautusten jopa liian kiivaaksi kuvailtu tahti. Luonnonvarakeskuksen erikoistutkijana toimivan Olli Lehtosen (2020) arvion mukaan, jos lakkautusten tahti jatkuu samanlaisena, viimeinen harvaan asutulla alueella oleva koulu tullaan lakkauttamaan vuonna 2032. Lehtosen mukaan tahti on näennäisesti hidastunut, sillä pieniä, alle 20 oppilaan kouluja oli vuonna 2019 Suomessa jäljellä enää 31. (Kallio-Kurssi, 2020) Ilmiötä kommentoi myös opetustoimen ylitarkastaja Kari Lehtola. Lehtolan (2019) mukaan keskeistä on huomata se, että

koululakkautukset keskittyvät nimenomaan maaseutualueille, eivätkä kuntakeskuksiin. Lähes kolmenkymmenen vuoden aikana kyläkouluista on lakkautettu noin 93 prosenttia. Kehitys on Lehtolan mukaan tuhoisa. (Koivula, 2019)

KUVA 1. Kyläkoulujen määrällinen kehitys Suomessa vuosina 2007–2016 (Tilastokeskus, 2017)

Samalla, kun kyläkoulujen määrä laskee, alakoulujen ja yhtenäiskoulujen keskimääräinen oppilasluku on viimeisen vuosikymmenen aikana kasvanut. Vuosien 2010–2019 välisenä aikana keskimääräinen yhtenäiskoulun oppilasluku on noussut yli sadalla oppilaalla. Alakouluissa kasvu oli hieman hillitympää; samalla aikavälillä oppilasluku kasvoi keskimäärin kolmellakymmenellä oppilaalla koulua kohti. (Tilastokeskus, 2020)

Tilastokeskus (kuva 1) havainnollistaa kyläkoulujen määrällistä kehitystä Suomessa osuvasti. (Tilastokeskus, 2017) Peruskoulujen määrän vähenemisen seurauksena niiden koko kasvaa ja kyläkoulujen sijaan yleistyvää koulurakentamisen malli on niin kutsuttu monitoimitalo, joka yhdistää useampia palveluita samaan rakennuskompleksiin. Monitoimitaloissa saattaa olla samaan aikaan esimerkiksi päiväkotia, koulu, kirjasto ja nuorisotoimi, jolloin rakennuksesta pelkkänä kouluna puhuminen toiseuttaisi muut palvelut. Monitoimitaloja puoltaa myös nykyinen opetussuunnitelma, joka kannustaa yhteisopettajuuteen ja avoimiin, muunneltavissa oleviin oppimistiloihin. On selvää, ettei perinteinen kyläkoulurakennus välttämättä palvele

tämänhetkistä opettamisen ideologiaa. Kyläkoulut edustavat perinteistä opettajakeskeistä luokkahuonetyöskentelyä, josta vallitseva suuntaus nimenomaan pyrkii luopumaan. Kyläkoulut eivät välttämättä myöskään tarjoa toivottua tilojen muunneltavuutta samalla tasolla, kuin monitoimitilat. (Lanas, 2021)

Kansainvälisesti katsottuna Suomi ei ole ilmiön kanssa yksin. Ruotsissa taloudelliset syyt sekä koulutusstandardien muutos ovat vaikuttaneet koulujen määrään. Pieniä kouluja on lakkautettu ja opetusta on keskitetty suurempiin oppilaitoksiin. Ilmiö ei Ruotsissakaan ole uusi, vaan alkanut jo 1990-luvulla. (Åberg-Bentsson, 2009) Villa ja Knutas (2020) tutkivat koululakkautuksia Norjassa toteuttamalla seitsemän ryhmähaastattelua. Myös Norjassa kyläkouluja on lakkautettu maaseuduilla, ja sillä on ollut vaikutuksensa kyläyhteisöihin. Villan ja Knutasin toteuttaman tutkimuksen otos koostui opettajista, vanhemmista ja isovanhemmista neljästä eri maaseutuyhteisöstä, joissa kaikissa koulujen lakkautukset ovat olleet toistuvasti esillä ja koetelleet alueita. Tutkimuksessa selvisi, että kouluilla ja niiden tarjoamilla yhteisöllisillä toiminnoilla on tärkeä rooli maaseutuyhteisön jatkuvuuden ja elinvoiman kannalta. Koulu tuo kyläyhteisöön eheyttä ja sosiaalisuutta, joihin lakkautukset vaikuttavat. (Villa & Knutas, 2020)

3.3 Kyläkoulujen lakkauttaminen – hallinnollinen prosessi

Perusopetuslaissa on määritelty, että vastuu koulutuksen kehittämisestä ja järjestämisestä on kunnalla (Perusopetuslaki, 628/1998). Kouluverkon muutoksiin vaikuttavat tekijät voivat olla monenlaisia. Muutokset koulun tarpeellisuudessa, kunnan taloudellinen tilanne tai kaavoitusmuutokset voivat olla syitä lakkauttaa koulu, yhdistää kouluja tai esimerkiksi lisätä tai vähentää oppilaspaikkoja. Päätösvalta kouluverkkoon liittyvissä muutoksissa on kunnalla, joka tarkoittaa, että lakkauttamis päätöksen tekee kunnanvaltuusto. (Kuntaliitto, 2018) Perusopetuslain mukaan valmisteltaessa koulun lakkautuspäätöstä, on otettava huomioon, että ”opetus tulee kunnassa järjestää siten, että oppilaiden matkat ovat mahdollisimman turvallisia ja lyhyitä asutuksen, koulujen ja muiden opetuksen järjestämipaikkojen sijainti sekä liikenneyhteydet huomioon ottaen” (Perusopetuslaki, 628/1998).

Kuten mitä tahansa muutakin kunnanvaltuustossa päätettävää asiaa, myös koulun lakkauttamis päätöstä on valmisteltava. Asian ratkaisemiseksi on hallintolain mukaan

hankittava asiaan liittyvät tarpeelliset selvitykset ja tiedot ja viranomaisen on vastattava siitä, että asia selvitetään riittävästi ja asianmukaisesti (Hallintolaki 434/2003). Vaikka laki ei velvoita tekemään kouluverkosta erityistä selvitystä, on kunnan tehtävä arvioida, millaisia selvityksiä on tehtävä ennen päätöksentekoa. Kun koulun lakkauttamista suunnitellaan, kootaan tyypillisesti työryhmä, jonka tehtävä on vastata mahdollisista selvityksistä, joita ennen päätöksentekoa tulisi tehdä. (Kuntaliitto, 2018)

Kun kouluverkosta on tehty tarvittavat selvitykset, valmistellaan asia esityslistalle ja asiasta tehdään myös päätösehdotus, josta vastaa opetustoimesta vastuussa olevan lautakunnan esittelijä. Kun päätösehdotus on esitelty, voi lautakunta halutessaan pyytää lisäselvityksiä tai kertoa kantansa kunnanvaltuustolle ja -hallitukselle. Kunnanjohtajan tehtävä on valmistella kunnanhallitukselle itsenäinen päätösehdotus, joka ei ole sidoksissa lautakunnan kannanottoon. Tämän jälkeen asia valmistellaan kunnanhallituksen puolesta valtuustolle ja samalla tehdään valtuustolle myös pohjaehdotus. Hallintolain mukaan asiaa käsiteltäessä ja valmisteltaessa on otettava huomioon esteellisyysäännökset sekä varattava riittävät vaikuttamismahdollisuudet. (Kuntaliitto, 2018)

Selvityksiä ennen koulun lakkauttamista tehdään yleensä useammasta eri näkökulmasta. Yleisesti ottaen relevantteja selvityksiä, joita tulee tehdä koululaitoksen tulevaisuudesta päätettäessä, liittyvät esimerkiksi oppilashuoltoon, koulukuljetuksiin, kuntien väliseen yhteistyöhön, kunnan taloudelliseen kehitykseen ja koulutilojen kuntoon ja mahdollisuuksiin käyttää koulutiloja muihin tarkoituksiin. Lisäksi on tehtävä esityksiä koskien uutta kouluverkkoa, perusopetuspalvelujen järjestämistä, henkilöstön sijoittamista ja selvittävää muut vaikutukset, joita päätösehdotus aiheuttaa. Ennen päätöksentekoa on myös otettava huomioon ennusteet oppilasmäärän kehityksestä kunnan alueella. (Kuntaliitto, 2018)

Kun koulun lakkauttamisesta tehdään päätös, on otettava huomioon asiaan osallisille kuuluva vaikuttamismahdollisuuksien varaaminen, josta säädetään hallintolaissa (HL 434/2003, 41§) ja kuntalaissa (410/2015, 22§). Varsinaisia asianosaisia ei koulun lakkauttamiseen kuulu, jolloin kuulemismahdollisuutta ei ole pakko järjestää siten kuin HL 34§:ssä säädetään. On kuitenkin otettava huomioon, että kuntalaisilla on oltava vaikuttamismahdollisuus, sillä kyseessä on asia, jolla on lähtökohtaisesti merkitystä monen kuntalaisen elinympäristöön, työllistymiseen sekä muihin olosuhteisiin, jolloin vaikuttamismahdollisuutta ei voi sivuuttaa. (Kuntaliitto, 2018) Kuntalaissa kuntalaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksista on todettu seuraavasti: ”Kunnan asukkailla ja palvelujen käyttäjillä on oikeus osallistua ja vaikuttaa kunnan

toimintaan. Valtuuston on pidettävä huolta monipuolisista ja vaikuttavista osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksista ja menetelmistä” (Kuntalaki 415/2015, 22§).

Henkilöt, joita asia koskettaa, ovat oikeutettuja saamaan tietoja päätöksentekoon liittyvistä lähtökohdista ja tavoitteista. Osallisilla tulee myös olla mahdollisuus ilmaista mielipiteensä aiheesta. Tässä tapauksessa osallisilla tarkoitetaan luonnollisten henkilöiden lisäksi myös yhdistyksiä, joita asia saattaa koskettaa. Valmisteltavasta asiasta tulee ilmoittaa mahdollisimman laajasti tahoille, joita päätös saattaisi koskettaa ja ilmoittaminen on tehtävä tavalla, joka katsotaan riittäväksi. Ilmoituksessa on kerrottava asian kannalta olennaiset seikat ja asiasta on tiedotettava hyvissä ajoin, jotta kannanottaminen olisi mahdollista. (Kuntaliitto, 2018)

Käytännössä kuntalaisten osallisuus koulujen lakkautusprosesseissa on vaihteleva. Kyläkoulujen lakkautuksiin liittyy aina yksilölliset ja tapauskohtaiset piirteensä, mutta monissa tapauksissa oli huomattavissa, että kyläkoulun lakkautuksissa kyläläiset saattoivat kokea lakkautuksen tapahtuvan yllättäen, kiireellisellä aikataululla ja, ettei kyläläisiä kuunneltu päätöksentekovaiheessa tarpeeksi. (Tantarimäki, 2011) Kuntalain mukaan kuntalaisilla tulee kuitenkin olla mahdollisuus vaikuttaa heitä koskevaan päätöksentekoon (Kuntalaki 415/2015, 22§) .

Tantarimäen (2011) toteuttamassa tutkimuksessa käsitellään vuonna 2007 lakkautettuja kouluja tapaustutkimuksena. Tapaustutkimuksessa ilmenee, että monessa kunnassa oli ennen koulun lakkauttamista järjestetty kuntalaisille kuulemistilaisuus ennen päätöksentekoa. Tämä oli useimmiten ensimmäinen kunnallinen kommunikaatiotilanne kuntalaisten kanssa. Kuulemistilaisuudet olivat kuitenkin toteutettu laadultaan vaihteleviksi. Tyypillisesti kuulemistilaisuuksissa osallistujina oli kaupunginjohtaja, sivistysjohtaja, puheenjohtajat kaupunginhallituksesta ja –valtuustosta sekä sivistyslautakunnan puheenjohtaja. Yleisönä kuulemistilaisuuksissa oli pääasiassa opettajia, kuntalaisia, paikallismedian edustajia sekä valtuuston jäseniä. (Tantarimäki, 2011)

Koulun lakkauttamispäätöksessä esteellisyys nousee luonnollisesti esille. Hallintolaissa on määritelty seitsemän esteellisyysperustetta, jotka tekevät virkamiehestä asiassa jäävin. Virkamiehen esteellisyyden voi aiheuttaa esimerkiksi hänen tai hänen läheisensä asianosaisuus tai erityisen vahingon tai hyödyn saavuttaminen ratkaisusta. (Hallintolaki 434/2003) Esteellinen henkilö ei saa osallistua asian käsittelyyn missään sen käsittelyvaiheessa, mutta hän saa tarvittaessa toimia asiantuntijan roolissa esteellisyydestään huolimatta. Sekä kuntalaissa

(KL 97.5§), että hallintolaissa (HL 29§) nostetaan esille esteellisen henkilön olevan itse vastuussa siitä, että ilmoittaa olevansa esteellinen, tai mahdollisesti epävarma asiasta (Kuntaliitto, 2018).

Kuntalain mukaan, kun kunnanvaltuusto on tehnyt koulun lakkauttamisasiaa koskevan päätöksen, on asiaan oikeus hakea muutosta hallinto-oikeudelta (Kuntalaki, 410/2015). Kunnallisvalitukseen ovat oikeutettuja vain kunnan asukkaat. Kunnanvaltuuston päätökseen on aikaa hakea muutosta 30 päivää. Kunnallisvalitukselle hyväksytty syy on ainoastaan laillisuusperuste. Jos valitus hyväksytään hallinto-oikeuden käsittelyssä, asia käsitellään uudelleen kunnassa. Kuitenkin lähestulkoon ainoa syy, jolla kunnallisvalitus voidaan hyväksyä, on menettelyvirhe. (Kuntaliitto, 2018) Kunnanhallituksen tehtävä on vastata siitä, että päätökset pannaan täytäntöön ja, että prosessi on lainmukainen. Mikäli asiassa ei ole vireillä valituksia tai oikaisuvaatimuksia, voidaan kuntalain 143§ mukaan päätös panna täytäntöön siitä huolimatta, ettei se olisi vielä lainvoimainen. (Kuntalaki, 410/2015)

4 Tulokset

Kuten sanottu, kandidaatintutkielmani perustuu kahdelle tutkimuskysymykselle. Ensimmäinen kysymys tutkimuksessani on, *millä perustein kyläkouluja lakkautetaan*. Tämä kysymys on saanut myös mediassa paljon huomiota, sillä yleinen näkemys tuntuu olevan, etteivät lakkauttamisten määrä ja koulupalveluiden tarve kohta. Toisin sanoen näkemys on, että kouluja lakkautetaan liian paljon ja tarvetta lähikouluille olisi enemmän. Tutkielmassani pyrinkin selvittämään, millaisia perusteluita lakkautuksille on annettu.

Toinen tutkimuskysymykseni kandidaatintutkielmassani koskee lakkautusten jälkitilannetta, eli *millaisia seurauksia kyläkoulujen lakkautuksilla tiedetään olevan aikaisempien tutkimusten perusteella*. Tämän kysymyksen uskon olevan tärkeä, sillä lakkautusten seurauksista on kokemukseni mukaan puhuttu julkisesti vähemmän, kuin lakkauttamisperusteista.

4.1 Kyläkoulujen lakkauttamisperusteet

Kyläkoulujen lakkauttamista koskevissa tutkimuksissa ilmenee, että lakkautuksia perustellaan usein hyvin samankaltaisilla perusteilla riippumatta lakkautettavien koulujen sijainnista. Peltonen (2008) toteaa, että Suomessa pienet koulut ovat olleet lakkautusten kohteena jo 1960-luvulla, mutta tahti on kiihtynyt 1990-luvulle tultaessa (Peltonen, 2008). Korpinen (2010) tuo esiin yleisimpänä perusteena kyläkoulujen lakkauttamiselle olevan *oppilaiden vähäinen määrä*, jolloin tarve lähikoululle ei ole niin suuri. Kuitenkin esiin ovat 1990-luvulta asti nousseet *taloudelliset syyt*. Kouluja on lakkautettu moninkertaisesti suhteessa oppilasmäärään. Vuosien 2002–2006 välisenä aikana kouluista lakkautettiin 12 %, vaikka oppilaiden määrä laski vain 3 %. (Korpinen, 2010) Kilpeläinen (2010) puolestaan tuo esille vähäisen tutkimuksen kyläkouluista, jolloin asiasta päättävillä tahoilla ei välity kyläkoulujen arvo. (Kilpeläinen, 2010)

4.1.1 Yhteiskunnalliset muutokset 1990- ja 2000-luvulla

Tantarimäki ja Törhönen (2017) ovat toteuttaneet tutkimuksen, joka ”kokoaa ja kartoittaa suomalaisen kouluverkkosuunnittelun valtuustokaudella 2007–2017” (Tantarimäki & Törhönen, 2017). Tutkimuksessa ilmenee olevan kuntakohtaista, millä perustein kouluverkko asetetaan tarkasteltavaksi ja millainen tärkeysjärjestys eri perusteilla ja tekijöillä on, kun kouluverkkoon aletaan tekemään muutoksia. Nämä tekijät ja perusteet ovat myös aikasidonnaisia, sillä yhteiskuntamme vaihtelevat tilanteet ovat ajan saatossa tuoneet eteen

erilaisia tilanteita. Tutkimuksessa on taulukoituna Suomen koulujen kohtaamat lakkautusaallot lähes neljänkymmenen vuoden ajalta (1960–2016) ja avattuna merkittävimmät lakkautuksia selittävät yhteiskunnalliset muutokset. 1990-luvulla yhteiskunnallisiin muutoksiin on lueteltu *kuntien lisääntynyt päätösvalta, EU-jäseneksi liittyminen, lama ja säästöpolitiikka*. Tapahtumien vaikutukset kouluverkkoon näkyivät kiihtyvänä lakkauttamistahtina, jollaista ei ollut 1970-luvun jälkeen nähty. 2000-luvulla merkittäviä yhteiskunnallisia muutoksia olivat *kuntien huono taloustilanne, joka näkyi velkaantumisena, sekä uudistukset kunta- ja palvelurakenteissa*. Lisäksi *pienkoululisän lakkauttaminen, koulujen rakennusideologian muuttuminen yksittäisistä kouluista monitoimirakennuksiin, sosiaali- ja terveystalouden uudistus, maakuntauudistus, uusi opetussuunnitelma, sekä vanhojen koulurakennusten huonokuntoisuus* olivat merkittäviä muutoksia 2000-luvulla. Nämä muutokset nostivat koululakkautukset entistä enemmän esiin. (Tantarimäki & Törhönen, 2017)

4.1.2 Säästötarpeet ja oppilasmäärän lasku

Tantarimäen (2011) toteuttaman tutkimuksen mukaan useimmissa kunnissa lakkauttamisperusteet kytkeytyivät kunnan *säästötarpeisiin* ja *oppilasmäärän laskuun*. Tantarimäki tutki tapaustutkimuksena kuuden koulun lakkauttamisprosesseja. (Tantarimäki, 2011) Urjalan kunnassa kouluverkon uudistamisen suunnittelu perustui kunnan taloustilanteeseen ja kalliiseen palvelurakenteeseen, jonka päivittäminen oli jo pitkään koettu tarpeelliseksi. Kouluverkkouudistuksen kohteena Urjalassa oli kaksi koulua, Puolimatkan koulu ja Menosen koulu. Säästöselvityksessä todettiin, että kunta hyötyisi taloudellisesti, mikäli Puolimatkan ja Menosten koulut lakkautettaisiin. (Tantarimäki, 2011)

Sysmän kouluverkon uudistuksen perusteena oli vähenevä oppilasmäärä ja Raiviokosken koulun lakkauttamisella pyrittiin päivittämään kouluverkko vastaamaan tarpeita. Lakkautus ajoittui vuoden 2008 loppuun. Kunnassa pyrittiin muuttamaan kouluverkostoa niin, että jäljelle jäävissä kouluissa oppilasmäärät onnistuttaisiin pitämään keskenään suhteellisen samankokoisina. Luokkakokojen turvaaminen koettiin myös perusteltuna ajatellen oppilaiden sosiaalista kehitystä. Lisäksi kunnan taloudellinen tilanne vaikutti päätöksentekoon. (Tantarimäki, 2011) Kurikassa 2007 toteutetut lakkautukset koskivat suunnitelmien mukaan kolmea eri koulua. Lakkauttamisperuste liittyi säästöihin, joita kouluverkon uudistamisesta laskelmien mukaan syntyisi. Aiemman suunnitelman mukaan koulun lakkauttaminen olisi perusteltua, jos oppilasmäärä laskisi alle 21 oppilaaseen, eikä näkyvissä olisi kasvua.

(Tantarimäki, 2011) Vuonna 2005 Siilinjärven tilinpäätös näytti pahasti alijäämäiseltä. Kouluverkon turvaamiseksi ainoa keino oli lakkauttaa kolme koulua. Lakkautuksia perusteltiin jatkuvasti lisääntyvillä velvoitteilla, joita valtio kunnille asettaa. Nämä velvoitteet kohdistuivat usein esiopetukseen, päivähoitoon ja terveystalouteen. Toinen peruste oli valtionosuuksien pieneneminen (n. 430 000e/vuosi), joka johtui pienkoululisän loppumisesta. Myös verotulokehityksen hiipuminen verokevennyksien myötä vaikutti Siilinjärven taloudelliseen tilanteeseen, sekä koulujen keskeneräiset ja tulossa olevat remontit, joiden kustannusarviot olivat korkeat. Ylipäätään Siilinjärven toimintamenot olivat -tuloja suuremmat, eikä vajetta olisi mahdollista korjata tuntikehyksillä. (Tantarimäki, 2011) Korpilahden kunta Jyväskylässä päätti uudistaa kouluverkkoaan perustellen päätöstään säästösyillä. Korpilahdelle oli rakenteilla uusi koulukeskus, joka luonnollisesti vaikutti Korpilahden talouteen. Vuonna 2004 tehdyn kouluverkkoselvityksen mukaan Korpilahden kunnan kouluverkko oli muihin Suomen kouluverkkoihin katsottuna tiheä, joten säästösyistä kuusi koulua yhdistettiin niin, että jäljelle jäi kolme. (Tantarimäki, 2011) Mommilan koulu Lammin kunnassa toimi kunnan eteläosassa sijaitsevassa Mommila-Hietoisten kylässä. Mommilan koulun lakkautus liittyi pieneen oppilasmäärään ja siihen, että asiat hoidettiin muutenkin suurimmaksi osaksi Oitin kuntakeskuksessa. Muutos tapahtui vuonna 2010 kun oppilasmäärä laski lopullisesti alle kahdenkymmenen, eikä kasvua ollut näkyvissä. (Tantarimäki, 2011)

Autin ja Hyry-Beihammerin (2009) mukaan koululakkautusten peruste on usein juuri oppilasmäärän laskeminen ja kuntien taloudellinen tilanne. Kouluverkko peilaa yhteiskunnan kehitystä ja vuosikymmenet on vedottu näihin edellä mainittuihin syihin, mutta nyt on kuitenkin saavutettu piste, jonka myötä kouluja lakkautetaan suhteettoman paljon tarpeeseen nähden, eikä lapsien vähäisyys ole enää ratkaiseva syy lakkauttaa kouluja. Autti ja Hyry-Beihammer nostavat esiin valtion pienkoululisän, joka lakkautettiin vuonna 2006. Tämän myötä elinvoimaisetkin kyläkoulut kohtaavat lakkautuksia helpottaakseen talousongelmiaan. Mikä siis muuttui? Uudistusten myötä kunnilla on enemmän vaikutusvaltaa määrittää, mihin valtionavustukset ohjataan. Valtionavustuksia ei enää seurata samalla tavalla, vaikka avustukset ovat laskettu niin, että niistä osa sijoitettaisiin opetuspalveluiden järjestämiseen. Valtionavustus ei vähene, vaikka opetus pystyttäisiin järjestämään pienemmillä kuluilla, mutta jos opetuspalvelut kustantavat enemmän, kuin niihin on valtionavustuksissa annettu, maksavat kunnat ylimenevän osuuden itse. Näin ollen kouluverkon supistaminen ja koulukeskusten perustaminen ovat kunnille merkittävää säästöä. (Autti & Hyry-Beihammer, 2009) Kasvatustieteen lisensiaatti Terttu Haantien väitöskirjatutkimus ”Kun ukset kiinni

pantihin” (2013) käsittelee Pohjois- ja Tunturi – Lapissa lakkautettuja kouluja aikavälillä 1983–2005. Haantien mukaan 1990-luvulla Lapissa lakkautettiin 30 % alakouluista laman seurauksena. Taloudelliset syyt olivat painava peruste lakkauttaa kouluja, vaikka lapsiluku ei sinänsä muuttunut.

4.1.3 Valtionosuusjärjestelmän ja asuinalueen vaikutus

Kuntien valtionosuusjärjestelmän muutoksien on koettu olevan iso vaikutin lakkautuksissa, sillä valtionosuudet ovat laskennallisesti määräytyviä, eikä niitä ole sidottu käytettäväksi ennalta määrätysti, vaan kunnilla on liukumavaraa siinä, paljonko eri palveluihin panostetaan. Tämän on katsottu yhdessä koulupiirirajasäännösten muutosten kanssa vaikuttaneen siihen, että koulupalveluita on lakkautettu. (Haantie, 2013) Valtionosuusjärjestelmän uudistus tapahtui vuonna 1993, joka käytännössä tarkoitti, etteivät valtionosuudet olleet enää käyttötarkoitussidonnaisia, vaan kunnille annettiin enemmän vaikutusvaltaa valtionosuuksien käytössä. Valtionosuudet eivät laske, vaikka kunta onnistuisi säästämään kustannuksistaan, joten kaikki säästöt ovat kunnalle hyväksi. (Laki opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta 705/1992 ja asetus 820/1992) Koulupiirirajasäännöksiä muutettiin vuonna 1993 niin, että kunnilla on enemmän oikeuksia päättää kuntansa koulupiirirajoista (Hallituksen esitys 82/1993).

Valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen (VATT), Aalto Yliopiston ja Turun yliopiston yhteistyössä (2020) tekemän tutkimuksen mukaan koulujen lakkauttamisperusteisiin vaikuttaa myös *asuinalue*. Ne naapurustot, joissa koulutus- tai tulotaso oli keskivertoa alhaisempi, olivat usein myös vähäisimmin edustettuina kunnanvaltuustoissa. Tämä selittyi sillä, että pienituloiset olivat epäaktiivisimpia äänestämään kunnallisvaaleissa muihin ryhmiin verrattuna ja usein vaaleissa äänestettiin oman asuinalueen edustajia. Tutkimuksessa havaittiinkin, että asuinalueen palveluihin vaikuttaa se, millainen poliittinen edustus naapurustossa on. Koulun lakkauttamisen todennäköisyys kasvoi sen mukaan, kuinka vähän valtuutettuja sen lähellä asui. (Harjunen;Saarimaa;& Tukiainen, 2021)

4.2 Kyläkoulujen lakkautusten seuraukset

Kun koulu lakkautetaan kylästä, on sillä väistämättä seurauksia kylälle ja kyläyhteisölle. Vaikka jokaisessa kylässä seuraukset ovat tapauskohtaisia, löytyi tutkimuksista joitain yhteneväisyyksiä, jotka monessa tapauksessa toistuivat. Yleisimmin seuraukset lakkautuksilla

liittyivät *kylän yhteisöllisyyteen, talouteen, sekä aluekehitykseen. Opettajien kohdalla vaikutuksia oli nähtävissä eniten psyykkisellä tasolla* ja oppilailta yksi konkreettisimmista seurauksista tutkimustulosten perusteella oli *koulumatkan piteneminen*.

4.2.1 Seuraukset yhteisöllisyyden, sosiaalisuuden ja kylän aktiivisuuden näkökulmasta

Tantarimäen (2011) toteuttaman tutkimuksen kohdekyllissä lakkautuksien vaikutukset näkyivät monin eri tavoin. Kylä saattoi aktivoitua tai yhtä lailla lamaantua, kuntasuhteet saattoivat kärsiä ja toiminta kylässä saattoi taantua tai pysähtyä. Vaikutukset näkyivät lasten toiminnassa siten, että heidän osallistumisensa kyläyhteisön toimintaan väheni ja sosiaaliset suhteet laajenivat kylien ulkopuolelle, mikä näyttäytyi yhteisöllisen toiminnan pirstaloitumisena. (Tantarimäki, 2011) Kyläkoulun lakkauttaminen tarkoittaa pienelle kylälle kuitenkin tietynlaisen sosiaalisen pääoman katoamista, sillä suurimmassa osassa kylistä koulu on muutakin kuin vain koulu, se on myös yhteisöllisyyttä ylläpitävä toimintakeskus. (Autti & Hyry-Beihammer, 2009)

Sosiaalinen näkökulma ja yhteisöllisyys nousivat esiin myös kansainvälisissä tutkimuksissa. Cedering ja Wihlborgin (2020) analyysi kahden maaseutukoulun sulkemisesta Etelä-Ruotsissa havainnollistaa, miten suuri vaikutus kyläkoulun lakkautuksilla on kyläläisten elämään. Cedring ja Wihlborg avaavat kyläkoulun merkitystä erityisesti jokapäiväisessä elämässä, sillä kyläkoululla on suuri rooli maaseutuyhteisössä. Kyläkoulu on maaseutukeskus, jonka lakkauttaminen koettiin monessa perheessä elämänlaatua heikentävänä tekijänä. (Cedering & Wihlborg, 2020) Lysonin (2002) toteuttamassa tutkimuksessa tarkasteltiin koulun olemassaolon tai sen puuttumisen merkitystä kyläyhteisölle New Yorkissa. Tutkimuksessa selvisi koulun olevan keskeinen sosiaalisten ja taloudellisten etujen tuoja maaseutuyhteisölle. Niissä kylissä, joissa oli koulu, infrastruktuuri oli kehittyneempää ja ammattirakenne oli laadullisesti erilainen, kuin sellaisissa kylissä, joista koulu puuttui. Koulun merkitys kyläyhteisön elinvoimaisuudelle oli myös Lysonin tutkimuksen mukaan merkittävä. Koulujen lakkautusten ja yhdistämisen nähtiin olevan myös taloudellinen riski, sillä yhdistämisen seurauksena mahdollisesti säästettävät rahat voidaan menettää pienenevinä omaisuusarvoina, veroina, ja yrityksiä menetyksinä. (Lyson, 2002) Samankaltaisia tuloksia toistaa myös Kłoczko-Gajewskan (2020) Puolassa toteuttama tapaustutkimus, jossa tarkasteltiin, millainen vaikutus maaseutukoulujen sulkemisella on kylien sosiaaliseen pääomaan pitkällä aikavälillä. Tutkimuksen otantana oli neljä maaseutukoulua, jotka olivat kaikki lakkautusuhan alla. Lopulta kouluista lakkautettiin kaksi. Tutkimuksesta selviää sosiaalisen rakenteen muuttuneen kylissä,

joissa koulu lakkautettiin. Lisäksi voidaan todeta, että paikallisviranomaisilla on näin ollen vaikutusta paikallisen sosiaalisen pääoman kasvuun tai heikentymiseen. (Kłoczko-Gajewska, 2020)

Kaikissa tapauksissa lakkautusten seuraukset eivät lopullisesti taannuta kylän toimintaa. Tantarimäen (2011) viiden koulun lakkautuksia seuranneessa tapaustutkimuksessa todettiin, että Menosten koulun lakkautuksen jälkeen kylään on saatu muuttamaan uusia lapsiperheitä ja koulurakennus jäi kyläyhteisölle käyttöön. Toiminta kylässä on aktiivista ja yhteisöllinen henki on säilynyt. Toinen ääripää lakkautusten seurauksista nähtiin Puolimatkan koulun lakkautuksen myötä. Kyläyhteisön asukkaat olivat lasten koulupaikoista erimielisiä, ja tämä vaikutti asukkaiden keskinäisiin väleihin niin pahasti, että kylästä katosi yhteisöllisyys kokonaan. Kylällä aiemmin aktiivisesti toimineet palvelut lakkasivat tilanteen kärjistymisen myötä. Monet kyläyhdistykset ovat hyödyntäneet kyläkouluja kokoontumispaikkoina ja harrastetiloina lakkautusten jälkeen ostamalla koulun kunnalta. Näin tehtiin esimerkiksi Raiviokosken koululle ja sama toteutettiin Kumpusen, Jännevirran ja Kolmisopen kylillä. (Tantarimäki, 2011)

4.2.2 Kyläkoulujen lakkautusten aiheuttamat taloudelliset seuraukset

Usein koululakkautuksia perustellaan nimenomaan kuntien heikolla taloudellisella tilanteella ja lakkautuksilla pyritään saamaan aikaan säästöjä. Todellisuudessa saavutetut säästöt koulujen lakkautuksista ovat olleet varsin vaihtelevia. Opettajien palkkaukseen liittyvät säästöt jäävät usein vähäisiksi, sillä lakkautetusta koulusta siirretään usein myös henkilökunta työskentelemään samoihin kouluihin, kuin oppilaat. Kiinteistön huollosta ja ylläpidosta aiheutuvat kustannukset vähenevät, mutta koulukuljetusten kustannukset kasvavat pitenevien koulumatkojen myötä, jolloin säästöt jäävät monesti arvioitua pienemmiksi. Joissain tapauksissa uuteen kouluun on tehtävä muutoksia esimerkiksi lisäämällä luokkatiloja tai remontoimalla tiloja parempikuntoisiksi. Näin ollen myös uuteen kouluun siirtyminen aiheuttaa investointien myötä lisäkuluja. (Autti & Hyry-Beihammer, 2009) Tantarimäen (2011) mukaan koulujen lakkautuksista saatavia säästöjä on vaikeaa arvioida jälkikäteen, sillä laskelmat kylistä ja kunnista ovat vaihtelevasti saatavilla. Varsinkin kuntaliitokset saattavat vaikuttaa tietojen saatavuuteen niiden haastavan jäljitettävyyden vuoksi. (Tantarimäki, 2011)

4.2.3 Kyläkoulujen lakkautusten seuraukset aluekehityksen näkökulmasta

Koululakkautusten seuraukset näkyivät myös aluekehityksen näkökulmasta. Haasteita nähtiin alueellisen tasa-arvon säilyttämisessä ja lakkautukset vaikuttivat myös kylien yhteistyön aktiivisuuteen, sekä kuntayhteistyöhön. Kylien vetovoimaisuus huoletti, sillä kehityssuunta keskitti opetusta pois kylistä, joka taas vaikutti väestökehitykseen. Monesti kylien välinen yhteistyö nähtiin lakkautusten myötä arvokkaana ja koulun lakkauttamisen seuraukset saattavat näkyä myös lisääntyneenä kuntayhteistyön kehittämisenä. Kyläsuunnitelma päivitettiin koululakkautuksen myötä esimerkiksi Kumpusen ja Kolmisopen kylällä, joissa nimenomaan tavoiteltiin kuntayhteistyön edistämistä. (Tantarimäki, 2011) Pienissä kylissä koulu on monesti toiminut sosiaalisen toiminnan ja yhteisöllisyyden ylläpitämisen tärkeänä tekijänä. Koulu myös mielletään usein lähipalveluksi, joka toimii maallemuuton yhtenä vetovoimatekijänä. (Kosola, 2018) Kun koulu lakkautetaan, kasvaa myös asukkaiden poismuuton riski ja tulomuuton hiipuminen. Kylän vetovoimaisuuden väheneminen vaikuttaa kierteenomaisesti myös muihin tarjolla oleviin palveluihin siten, että palvelut joko siirtyvät muualle tai lakkaavat kokonaan. (Autti & Hyry-Beihammer, 2009)

Kasvatustieteen lisensiaatti Veijo Kosolan lisensiaatintutkimuksessa (2018) todetaan koulujen lakkauttamisen ja kouluverkon harventumisen seurauksena oppilaiden koulumatkojen luonnollisesti pitenevän (Kosola, 2018). Aiemmin voimassa olleen piirijakoasetuksen lakattua on perusopetuslaissa (32§) määritelty, että koulumatkoihin tulee saada ilmainen kuljetus, mikäli koulumatkan pituus on yli viisi kilometriä (Perusopetuslaki, 628/1998). Koulumatkojen piteneminen on koululakkautusten myötä ilmenevä seuraus, joka yhteiskunnassamme tiedostetaan. Keskeinen pyrkimys koulutuspolitiikassa onkin, että koulumatkat eivät saa käydä oppilaille liian rasittaviksi. Koulumatkojen pituuden kasvu on oppilaille konkreettinen haaste. Kosola väläyttää tutkimuksessaan äärimmäistä skenaariota: kouluverkon harveneminen ja koulumatkojen piteneminen enteilevät pahimmillaan tulevaisuudessa sitä, että oppilaat majoittuisivat arkisin asuntoloissa. Harvaan asutun maamme rakenne kuitenkin edellyttää pienten koulujen säilyttämistä, jotta koulumatkat pysyisivät kohtuullisen pituisina, ellei vaihtoehtoisia ratkaisuja löydetä esimerkiksi kehittyvän teknologian avulla. (Kosola, 2018) Autti ja Hyry-Beihammer (2009) toteavat, että edellä kuvattujen seurausten estämiseksi tulisi lakkautusten sijaan kehittää kyläkoulujen toimintaa nykytarpeita paremmin vastaavaksi (Autti & Hyry-Beihammer, 2009).

4.2.4 Kyläkoulujen lakkautusten seuraukset koulun henkilökunnan ja oppimistulosten näkökulmasta

Opettajan rooli pienessä kyläkoulussa on kautta aikojen ollut merkittävä. Kun koulu lakkautetaan, saattaa opettajakin muuttaa kylältä pois töiden perässä, mikä monissa kylissä on koettu jo itsessään menetyksenä. (Kosola, 2018) Toisaalta henkilökunta saatetaan siirtää oppilaiden mukana uusiin kouluihin, jolloin opettajien palkkaus pysyy samana, eikä säästöjä synny (Autti & Hyry-Beihammer, 2009) Karlberg-Granlundin (2011) toteuttama tapaustutkimus tuo esille, miten opettajan näkökulmasta katsottuna koulun epävarma ja haavoittuvainen asema saattaa saada arvioimaan uudelleen uravalintaa ja työn merkittävyyttä. (Karlberg-Granlund, 2011) Kasvatustieteen lisensiaatti Terttu Haantien väitöskirjatutkimuksessa (2013) on käsitelty opettajien kokemuksia koululakkautuksista. Haantien tutkimian tapauksen seuraukset näkyivät opettajien tilanteessa selvimmin psyykkisellä tasolla. Ristiriitaiset tunteet koulun lakkauttamisesta, sekä kyläkoulun opetuksen tasoon liittyvä kritiikki vaikuttivat opettajien psyykkiseen hyvinvointiin. Monen opettajan työmatka sai lisäkilometrejä, sillä henkilökunta siirtyi oppilaiden tapaan suurempaan kouluun. Osa opettajista koki muutoksen positiivisena vaihteluna, osa koki uuteen kouluun siirtymisen pelottavana ja tunsu olonsa yksinäiseksi. Kokemuksen mukaan uudessa työympäristössä oli kuitenkin vastassa avulias joukko uusia kollegoita, jotka ottivat opettajat hyvin vastaan, mikä vaikutti kokemukseen positiivisesti. (Haantie, 2013)

Esko Korkeakosken (2000) mukaan suurempia kouluja perustellaan niiden paremmilla opiskeluolosuhteilla, joiden uskotaan motivoivan ja tehostavan oppilaiden opiskelua. Näyttää isompien koulujen opiskelumotivaatiota ja -tehokkuutta lisäävistä vaikutuksista ei kuitenkaan ole. Oppimistulosten on Suomessa todettu olevan koulun koosta riippumatta hyvin samalla tasolla, ja vaihtelut oppimistuloksissa liittyvät lähinnä siihen, kuinka heikommille oppilaille annetaan kouluissa tukea. (Korkeakoski, 2000)

5 Yhteenveto ja pohdinta

Kandidaatintyöni kirjoittaminen on lisännyt ymmärrystäni kyläkouluista ja niiden lakkautuksista. Ymmärrän paremmin niitä tekijöitä, jotka lakkautuspäätöksiin vaikuttavat, mutta myös lakkautusten ympärillä käytävän keskustelun ja kritiikin. Kyläkoulun ja yhteisön välinen suhde on ainutlaatuinen ja yksilöllinen. Ensimmäisenä tutkimuskysymyksenä tutkin, *millä perusteilla kyläkouluja lakkautetaan*. Ennako-oletukseni aiheesta pitivät jokseenkin paikkansa, sillä oletukseni oli, että kuntien taloudellinen tilanne on yksi merkittävimmistä lakkautuksiin liittyvistä perusteista. Tutkielmani myötä sain aiheeseen uusia näkökulmia ja lisäymmärrystä siitä, miksi asia puhututtaa niin paljon. Kyläkoulut ovat monen kunnan sydän ja toiminnan keskus, jotka ylläpitävät monen kylän yhteisöllisyyttä ja aktiivisuutta. Koulun lakatessa riski muidenkin palveluiden lakkaamisesta kasvaa ja syntyy pelko siitä, että oma kylä kuolee lopullisesti. Aiheeseen perehdyttyäni koin yhä vahvemmin aiheen olevan hyvin kahtia jakava kysymys, johon ei ole yhtä oikeaa vastausta.

Pidin mielenkiintoisena havaintona sitä, että usein yleisimmin koulujen lakkauttamista perustellaan taloudellisten syiden lisäksi oppilasmäärien laskulla. Tällä hetkellä koulujen lakkautustahti suhteessa oppilasmäärän vähenemiseen on arvioiden mukaan kuitenkin liian kova (Korpinen, 2010). Tämän myötä heräsi kysymys siitä, miksi kunnat haluavat lakkauttaa koulun, vaikka tarvetta koululle saattaisi olla. Monessa tutkimuksessa nostettiin esille muuttunut valtionosuusjärjestelmä. Esimerkiksi Autti ja Hyry-Beihammer (2009) nostavat valtionosuusjärjestelmän uudistukset esiin. Nykyisessä mallissa valtionosuuksien käyttöä ei ole sidottu käytettäväksi tiettyihin palveluihin, vaan valtionosuuksia käytetään kunnan harkinnan mukaan, minkä epäiltiin olevan yksi taloudellinen kannustin lakkauttaa koulu. Ylijäämät valtionosuuksista jäävät kunnalle, joten koulujen yhdistäminen tai lakkauttaminen on yksiselitteisesti säästöä. (Autti & Hyry-Beihammer, 2009) Vaikka monissa kylissä lakkauttaminen koettiin perusteettomana, oli huomattavissa, että joissain tapauksissa lakkautus ei ollut pelkästään huono asia. Näin oli esimerkiksi silloin, kun kulkusuunta kylältä oli joka tapauksessa suurempaan kouluun päin naapurikylälle, tai silloin, kun luokkakokoja pyrittiin järjeistämään niin, että luokat olisivat suhteellisen samankokoisia (Tantarimäki, 2011).

Kyläkoulujen lakkauttaminen on asia, joka monessa kylässä koetaan varsinaiseksi kuoliniskuksi kylän toiminnalle. Lakkauttamisperusteiden pätevyys jakaa asianosaisissa mielipiteitä ja kyläkoulujen kiihtyvä lakkautustahti koetaan ongelmallisena. Kuinka vaikuttaa

siihen, että mahdollisimman moni kylä onnistuisi halutessaan säilyttämään koulunsa? Olisiko ongelmaa mahdollista ratkaista esimerkiksi kehittyvän teknologian avulla?

Toinen tutkimuskysymykseni, *millaisia seurauksia kyläkoulujen lakkautuksilla tiedetään olevan aikaisempien tutkimusten perusteella*, oli kysymyksenasetteluna mielenkiintoinen ja seuraukset, joita tutkielmaa tehdessäni löysin, olivat moninaisia. Koulun lakkautuksella oli väistämättä vaikutuksia kylän yhteisöllisyyteen. Tämä heijastui myös lasten kautta, sillä sosiaalisen piirin laajentuessa kylän ulkopuolelle, väheni myös lasten kautta syntyvä yhteisöllinen toiminta. Joissain tapauksissa myös kylän asukkaiden välisissä suhteissa näkyi muutoksia ja jopa riitaantumista. (Tantarimäki, 2011) Koulun merkitys lapselle on kuitenkin opinahjon lisäksi myös toiminnan tarjoajana, jonka tarjoama yhteisöllisyys kantaa usein aikuisuuteen asti. (Korpinen, 2010) Toinen tutkimuksissa esiin nouseva asia oli koulu- ja työmatkojen pituus. Usein uusi koulu sijaitsi kauempana kuin lakkautettava koulu, jolloin koulukyydityksen tarve nousi esille (Haantie, 2013).

Koulujen lakkautuksien seurauksena usein toivotut säästöt olivat mielenkiintoinen asia, sillä säästöjen määrä ylisi tutkimuksissa vaihtelevasti laskelmiin, joita ennen lakkautusta oli tehty. Usein säästöt ensimmäisen vuoden jälkeen olivat suurimmillaan, jonka jälkeen tilanne tasoittui. Monissa tapauksissa säästöt jäivät huomattavasti pienemmiksi, kuin kunnan esittämässä arviossa. (Tantarimäki, 2011) Tutkimuksissa esiin nousi myös opettajien psyykinen hyvinvointi ja jaksaminen. Kouluvaihdos saatettiin nähdä kuormittavana ja jopa itsetuntoa alentavana, mutta toisaalta esiin nousi myös positiivisia kokemuksia, sillä kouluvaihdos saatettiin kokea myös virkistävänä vaihtoehtona. (Haantie, 2013) Vaikka suurempia kouluja puolletaan myös sillä perusteella, että oppimistulokset ja -motivaatio paranevat, ei tällaisia seurauksia kuitenkaan tutkimuksissa havaittu (Korkeakoski, 2000).

Ennen lakkautuksia kylissä kannettiin usein huolta siitä, millaisia seurauksia koulun lakkauttamisella tulisi olemaan kylän elinvoimaisuuteen. Asukkaat pohtivat kylän vetovoimaisuutta ja muiden palveluiden jatkumista sen jälkeen, kun yksi tärkeimmistä kylässä olevista vetovoimatekijöistä puuttuu. Huoli osoittautui osittain aiheelliseksi, mutta ei jokaisessa tapauksessa. Osassa kylistä lakkautus ei vaikuttanut kylän hiljenemiseen, vaan lapsiperheitä saatiin kylään vielä lakkautuksen jälkeenkin. Monessa kylässä koulun lakkauttamisen jälkeen jäi jäljelle enää kirkko.

Tutkielman tekeminen on antanut minulle uusia näkökulmia ja kattavan yleiskuvan kyläkouluista, niiden lakkautuksista ja aiheen ympärillä käytävästä keskustelusta. Olen saanut tutkimuskysymyksiini vastauksia, jotka osittain vastasivat ennakko-oletuksiani, mutta toivat myös paljon lisäymmärrystä aiheeseen. Työskennellessäni olen toiminut eettisesti ja tähdännyt siihen, että tutkielmani olisi mahdollisimman luotettava. Tässä keskeiseksi olen kokenut sen, että käyttämäni aineisto on merkitty lähdeluetteloon ja leipätekstiin oikein. Lisäksi olen pyrkinyt etsimään ja käyttämään sellaista kirjallisuutta, joka parhaiten vastaa tutkimuskysymyksiini, olematta kuitenkaan jo vanhentunutta tietoa. Tutkielmani luo aiheesta yleiskuvan, vaikkakin tutkittavaa varmasti riittäisi myös kapeammalla tutkimuskysymyksellä.

Aiheesta olisi kiinnostavaa kirjoittaa myös pro gradu -tutkielmassa, sillä kyläkoulujen lakkautuksista kirjoittaessa eteeni nousi paljon sellaisia kysymyksiä, joita olisi mielekästä tutkia. Aihetta voisi tutkia esimerkiksi siitä näkökulmasta, *millaisia toimia tulisi tehdä, jotta kyläkoulut kestäisivät nykypäivän kehitystä*. Olisiko esimerkiksi kehittyvästä teknologiasta apua tai voisiko kuntayhteistyön kautta kehittää koulujärjestelmää? Toisaalta myös *tapaustutkimuksen tekeminen aiheesta* voisi olla mielenkiintoinen, sillä sitä kautta kyläläisten, opettajien, oppilaiden ja päättäjien äänet saataisiin konkreettisesti kuuluviin.

Lähdeluettelo

- Aarnos, E., Eskola, J., Hakala, J., Heikkinen, H., Kiviniemi, K., Lätti, J., Vilka, H. (2018). *Ikkunoita tutkimusmetodeihin: 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: Virikkeitä aloittelevalle tutkijalle*. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Airaksinen, J. (2017). *Johdatus hallintotieteeseen (monimuotototeutus)*. Tampere, Suomi: Tampereen yliopisto, Johtamiskorkeakoulu.
- Autti, O. & Hyry-Beihammer, E. (2009, joulukuu 1.). *Kyläkouluverkko tuhoutumassa - koulujen lakkauttaminen jatkuu kiivaana*. Haettu osoitteesta: <https://journal.fi/kasvatusjaaika/article/view/68132/28983>
- Autti, O. & Hyry-Beihammer, E. (2009). *Kyläkouluverkko tuhoutumassa - koulujen lakkauttaminen jatkuu kiivaana*. In *Kasvatus & Aika 3 (4)* (s. 55-63). Suomen kasvatuksen ja koulutuksen historian seura.
- Cedering, M. & Wihlborg, E. (2020). *Village schools as a hub in the community – A time-geographical analysis of the closing of two rural schools*. *Journal of rural studies*.
- Härkönen, A., Laitinen, J. & Kosola, L. (2018, elokuu 20.). *130 kilometriä koulutaksin kyydissä*. *Helsingin Sanomat*.
- Haantie, T. (2013). *Kun ukset kiinni pantihin*. Rovaniemi: Lapin Yliopisto, Kasvatustieteiden tiedekunta.
- Hallintolaki 434/2003 (kesäkuu 6., 2003).
- Hallituksen esitys 82/1993 (elokuu 1., 1993).
- Harjunen, O., Saarimaa, T. & Tukiainen, J. (2021, Tammikuu). Aalto-yliopisto, Turun yliopisto & Valtion taloudellinen tutkimuskeskus (VATT). *Love Thy (Elected) Neighbor? Residential Segregation, Political Representation and Local Public Goods*. Turku, Suomi: Uniprint.
- Helsinki: Tilastokeskus. (2019, Toukokuu 14). *Suomen virallinen tilasto (SVT): Muuttoliike [verkkójulkaisu]*. Haettu osoitteesta: http://www.stat.fi/til/muutl/2019/muutl_2019_2020-05-14_tie_001_fi.html
- Kłoczko-Gajewska, A. (2020). *Long-Term Impact of Closing Rural Schools on Local Social Capital: A Multiple-Case Study from Poland*. In *Scholarly Journals* (s. 598-617). Puola: De Gruyter Poland.
- Kallio-Kurssi, H. (2020, elokuu 19.). *Alkaako pienten koulujen lakkautusten jälkeen yli 60 oppilaan maaseutukoulujen alasajo? Maaseudun tulevaisuus*. Haettu osoitteesta: <https://www.maaseuduntulevaisuus.fi/kotimaa/artikkeli-1.1166693>
- Karlberg-Granlund, G. (2011). *Coping with the threat of closure in a small Finnish village school*. *Australian Journal of Education, volume 55*.

- Kilpeläinen, R. (2010). *Kyläkoulut Suomessa. Maaseudun pienet koulut opettajien kuvaaminen oppimis- ja kasvuympäristöinä*. Oulun yliopisto, Kajaanin opettajankoulutusyksikkö.
- Koivula, J. (2019, helmikuu 2.). *Lähes kaikki maaseutukoulut suljetaan 3-4 vuodessa*. Maaseudun tulevaisuus.
- Korkeakoski, E. (2000). *Pienten koulujen lakkautus on arvokysymys*. Spektri 2.
- Korpinen, E. (2010). *Eläköön kyläkoulu!* Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Korpinen, E. (2010). *Eläköön kyläkoulu! Kyläkoulu yhteiskunnan rakennemuutoksessa* (s. 14-17). Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Kosola, V. (2018). *Näin sen koimme - kokemuksia ja ajatuksia koulun lakkauttamisesta. Lisensiaatintutkimus* (s. 26-94). Oulu: Oulun yliopisto, Kasvatustieteiden tiedekunta.
- Kuntalaki 415/2015, 22§ (toukokuu 1. 2015).
- Kuntalaki, 410/2015.
- Kuntaliitto. (2018, helmikuu 22.). *Päätöksentekomenettely kouluverkon muutoksissa*. Haettu osoitteesta:
<https://www.kuntaliitto.fi/sites/default/files/media/file/paatoksentekomenettely-kouluverkon-muutoksissa-2018-02-22.pdf>
- Laki opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta 705/1992 ja asetus 820/1992.
- Lanas, M. (2021). Kurssi: Opetussuunnitelma, koulun kehittäminen ja arviointi /kevät 2021. *Luentoviikko 4: Koulun kehittäminen: Avautuvat ympäristöt*. Oulu, Suomi: Oulun Yliopisto, Kasvatustieteiden tiedekunta.
- Liiten, M. (2012, helmikuu 27.). *Piirijakoasetus määräsi pitkään*. Haettu osoitteesta: Helsingin Sanomat - Kotimaa: <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000004859157.html>
- Lyson, T. (2002). *What Does a School Mean to a Community? Assessing the Social and Economic Benefits of Schools to Rural Villages in New York*. Journal of Research in Rural Education 17/2002.
- Metsämuuronen, J. (2005). *Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä*. Jyväskylä: Gummerrus Kirjapaino Oy.
- Peltonen, T. (2008). *Maaseudun koulut ja eri ikäisten opetus*. Teoksessa R. Haverinen, & K. Ilmarinen, *Hyvinvoinnin arki maaseudulla. Tekeviä käsiä ja tietoteknologiaa*. (s. 55-65). Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän julkaisuja 3/2008.
- Perusopetuslaki, 628/1998.
- Purokuru, V. (7/1997). *Aktiivinen kyläkoulu. Pienen koulun selviytymisstrategioita. Meidän koulun strategiat ja toimintasuunnitelmia*. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän julkaisu.

- Puronkuru, V. (1997, heinäkuu). *Aktiivinen kyläkoulu. Pienen koulun selviytymisstrategioita. Meidän koulun strategiat ja toimintasuunnitelmia.* (s.5) Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän julkaisu.
- Rinta-Jouppi, A. (2019, syyskuu 13.). *Suomi on jo tyhjä kyläkouluista, mutta kukaan ei tunnu tietävän koulujen sulkemisen vaikutuksia lasten hyvinvointiin ja oppimistuloksiin.* Yle uutiset. Haettu osoitteesta: <https://yle.fi/uutiset/3-10965335>
- Saari, A. (2020, syyskuu 8.). *Koulun puolustus - politiikasta.* Haettu osoitteesta: <https://politiikasta.fi/koulun-puolustus/>
- Salminen, A. (2011). *Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin.* Vaasa: Vaasan Yliopisto.
- Scribblr. (2016, joulukuu 16.). Haettu osoitteesta: <https://www.scribblr.fi/opinnaytetyon-rakenne/kirjallisuuskatsaus-opinnaytetyo/>
- Tantarimäki, S. (2011). *Mitä lakkautuksesta opimme?* Turku: Turun yliopiston koulutus- ja kehittämiskeskus Brahea.
- Tantarimäki, S. & Törhönen, A. (2017). *Kouluverkko muuttuu, entä kouluverkkosuunnittelu?* Kunnallisanalan kehittämissäätiön Tutkimusjulkaisu-sarjan julkaisu nro 105. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.
- Tilastokeskus. (2016, helmikuu 11.). *Suomen virallinen tilasto (SVT): Koulutuksen järjestäjät ja oppilaitokset (verkkojulkaisu).* Retrieved from Helsinki: Tilastokeskus (viitattu 24.01.2021).
- Tilastokeskus. (2017). *Kyläkoulujen määrällinen kehitys Suomessa vuosina 2007–2016.*
- Tilastokeskus. (2019, toukokuu 14.). *Muuttoliike 2019. Pääkaupunkiseudun kokonaisnettomuutto suurin ainakin 50 vuoteen.* Haettu osoitteesta: http://www.stat.fi/til/muutl/2019/muutl_2019_2020-05-14_tie_001_fi.html
- Tilastokeskus. (2020, toukokuu 8.). *Suomen virallinen tilasto (SVT): Koulutuksen järjestäjät ja oppilaitokset (verkkojulkaisu).* Helsinki: Tilastokeskus (viitattu 24.01.2021): http://www.stat.fi/til/kjarj/2019/kjarj_2019_2020-02-12_tie_001_fi.html
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2012). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi.* Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi - Uudistettu laitos.* Tammi.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (2012). *Hyvä tieteellinen käytäntö.* Haettu osoitteesta: <https://tenk.fi/fi/tiedevilppi/hyva-tieteellinen-kaytanto-htk>
- Viljanen, E. (1998). *Kyläkoulu kunnan kouluverkossa.* Teoksessa E. Korpinen, *Kehittyvä kyläkoulu* (s. 6-15). Jyväskylä: TUOPE.
- Villa, M. & Knutas, A. (2020). *Rural communities and schools – Valuing and reproducing local culture.* Journal of Rural Studies.

Åberg-Bentsson, L. (2009). *The smaller the better? A review of research on small rural schools in Sweden. International Journal of Educational Research 48.*